

Welkom op deze negentiende Literaire Vertaaldagen, met als thema: ‘Tijdelijk een ander zijn.’ Als literair vertaler moet je maanden- en soms jarenlang in de huid van je auteur en/of je personages kruipen, wat verschillende emoties kan oproepen, zoals ontroering, afkeer, spanning en opwinding. In hoeverre zijn deze emoties van invloed op het vertaalproces en op de uiteindelijke vertaling? Het thema is geïnspireerd op de The State of Translation-lezing die Nicolette Hoekmeijer afgelopen 13 februari hield in Spui25, en die ging over het oprekken van je identiteit als vertaler. Nicolette zal daar zo direct, samen met Jeanne Holierhoek, op voortborduren. Daarna zullen vier andere sprekers ingaan op de schrijvers en/of personages waarin ze zich hebben verplaatst, en de eventuele emoties die daarbij aan de orde zijn gekomen: Jan Robert Braat over de Wit-Russische Nobelprijswinnares Svetlana Aleksijevitsj en haar *Het einde van de Rode mens*, Kiki Coumans over Colette en haar *De eerste keer dat ik mijn hoed verloor*, Sam Garrett over waarom vertalers bereid en in staat zijn zich in uiteenlopende auteurs als Reve en Wolkers te verplaatsen, en Katelijne de Vuyst over de Franstalige Belgische auteur George Eekhoud en zijn *Escal Vigor*, een roman die draait om mannelijke homoseksualiteit en die ze dus als vrouw vertaalde.

Tijdelijk een ander zijn – kent u die uitdrukking? zou ik er naar analogie van dominee Gremdaat bijna aan willen toevoegen. Tijdens al mijn openingen van de Literaire Vertaaldagen heb ik verkondigd niet te diep op het thema in te willen gaan, om geen gras voor de voeten van de sprekers weg te maaien. Maar dit jaar maak ik daarop een – persoonlijke – uitzondering, om redenen die u hopelijk straks zult begrijpen.

Ook ik heb me, in de loop van mijn inmiddels 39-jarige vertaalcarrière en 75 vertaalde boeken, in tal van schrijvers en personages moeten verplaatsen, die beurtelings bewondering, afkeer, vervreemding, ontroering en ga zo maar door opwekten. Alleen heb ik me in al die jaren niet alleen in die schrijvers en personages verplaatst, maar ook in de rol van literair vertaler. Mijn vertaalcarrière is in die zin altijd atypisch geweest, dat ik er altijd dingen ‘bij’ heb gedaan – en dat ‘bij’ staat in mijn tekst tussen aanhalingstekens. Dat begon, als gevolg familieomstandigheden, eind jaren ’70 met het directeurschap van een groothandel in industriële aandrijftechniek en kogellagers. Daarna was ik 14 jaar enkele dagen per week freelance vertaler en eindredacteur bij de Vertaalafdeling van respectievelijk de NOS en het NOB. En sinds 1 maart 1997 ben ik 3 dagen per week directeur van het Vertalershuis Amsterdam. En dat brengt me op het volgende:

Ouwe lullen moeten weg! (50 sec.)

Ouwe lullen moeten weg, en dat gaat in mijn geval ook gebeuren. Op 27 juni 2018 hoop ik de pensioengerechtigde leeftijd te bereiken, en daarmee zal er een eind komen aan mijn directeurschap van het Vertalershuis, en dus ook aan mijn rol als organisator en gastheer van de Literaire Vertaaldagen. En al zullen velen van u misschien opgelucht ademhalen bij de gedachte aan dat laatste, mijzelf vervult ze met enige weemoed. Normaliter laat je de geschiedenis van een evenement de revue passeren als dat evenement een jubileum viert, maar omdat ik volgend jaar op de 20ste verjaardag van de Vertaaldagen niet meer hier op het podium zal staan – ik hoop natuurlijk wel in de zaal te zitten – neem ik de vrijheid alvast een voorschot op die revue te nemen.

Het begon allemaal in 1998, toen ik vers was aangetreden als Vertalershuisdirecteur. Het Vertalershuis ressorteerde op dat moment onder het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds, afgekort NLPVF, dat ook een leerstoel Literair Vertalen in Nijmegen financierde, een leerstoel die werd bekleed door Ton Naaijken. Rudi Wester, de toenmalige directeur van het NLPVF, vroeg me of ik – zo zei ze het letterlijk – niet eens wat lawaai rond die leerstoel kon maken om er meer landelijke bekendheid aan te geven. Ik heb toen op een avond bij mij thuis een vergadering belegd, waarbij – en ik hoop dat ik volledig ben – Barbara de Lange, Nelleke van Maaren, Caroline Meijer, Barber van de Pol en Rien Verhoef aanwezig waren. De manier waarop er lawaai kon worden gemaakt had ik toen al in mijn hoofd en was afgekeken van de Assises de la Traduction Littéraire in het Franse Arles, waar ik al tien jaar kwam als Nederlands afgevaardigde in de Europese Vertalersraad CEATL. Barbara, Caroline, Nelleke, Barber en Rien vonden dat gelukkig een goed idee.

Dus zo geschiedde. Op 10 en 11 december 1999 vonden de eerste Literaire Vertaaldagen plaats, in de aula van – zoals die toen nog heette – de Katholieke Universiteit Nijmegen, met als thema ‘Kwaliteitszorg en deskundigheidsbevordering op het gebied van het Literair Vertalen’. Er waren 80 deelnemers, en de organisatie was in handen van Barbara de Lange, Ton Naaijken, Caroline Meijer (mijn toenmalige collega in het Vertalershuis), Rien Verhoef, Rudi Wester en ondergetekende. In 2003, toen de leerstoel in Nijmegen naar Utrecht was verplaatst, verhuisden ook de Vertaaldagen mee.

De belangstelling voor de Vertaaldagen groeide met het jaar. Aanvankelijk vonden ze ook in Utrecht in een collegezaal van de Universiteit Utrecht plaats, en de workshops in omringende

zaaltjes, maar toen het aantal deelnemers tot boven de 200 was gestegen moesten we op bevel van de Utrechtse brandweer voor de symposiumdag uitwijken naar de City Bioscoop in Utrecht, en voor de borrel naar café-restaurant Winkel van Sinkel. Maar toen werd ook Utrecht een probleem: het deelnemersaantal bleef groeien, zodat de lobby van de City Bioscoop te klein werd voor de lunch. Bovendien wemelde het in die bioscoop van de muizen, waarover we elke keer na afloop tientallen klachten ontvingen. En tot overmaat van ramp werd het steeds moeilijker zaaltjes voor de workshops te reserveren, omdat er steeds vaker op zaterdag college werd gegeven.

Reden dus om in 2011 naar Amsterdam te verhuizen, naar de Rode Hoed waar u zich momenteel bevindt. Die verhuizing had meteen tot gevolg dat het aantal belangstellenden nog eens structureel toenam met zo'n 75 personen: u weet het, 020 reist niet graag. De workshops werden die eerste keer in Amsterdam in het Vossius Gymnasium gehouden, maar dat bleek geen succes omdat de verwarming daar in het weekend niet werkte en de kantine veel te klein en ontoegankelijk bleek voor een lunch met zoveel mensen – een lunch, overigens, die ik sinds de verhuizing naar Amsterdam laat verzorgen door het Indische eetcafé van een goede vriendin, want ook mij is nepotisme niet vreemd. Om die twee redenen zijn we voor de workshops in 2012 naar het Montessori Lyceum verhuisd.

Na het enigszins plechtige thema van de eerste keer, 'Kwaliteitszorg en deskundigheidsbevordering op het gebied van het Literair Vertalen', werden de thema's allengs speelser, als ik die term gebruiken mag. Ik noem er een paar: 'Hoe kan een mentoraatssysteem voor literair vertalers zo doeltreffend mogelijk worden opgezet?' – u weet, dat is gelukt, dankzij het Expertisecentrum Literair Vertalen en de literaire fondsen in Nederland en Vlaanderen. Nog een paar: 'Onverwachte vertaalkeuzes', 'Vertaler zoekt tekst, tekst zoekt vertaler', 'De hervertaling', 'De meermansvertaling', 'Vreemde in eigen taal', 'De vertaler als dichter', 'De vertaler als rentmeester', 'Vertalers met de billen bloot' en 'Verzinnen wat er staat'.

Tot zover de geschiedenis. Inmiddels zijn de Literaire Vertaaldagen – al is dat natuurlijk geen doel op zichzelf, maar ben ik er wel stiekem trots op – qua bezoekersaantal uitgegroeid tot het grootste vertaalevenement ter wereld. Dat is in de eerste plaats te danken aan de steeds wisselende organisatiecomités, die elke keer weer een – kennelijk boeiend – thema wisten te bedenken. Iemand die ik in dat verband zeker wil noemen is Rien Verhoef, jarenlang lid van dat comité en ook nu nog regelmatig mijn sparring partner. Het is te danken, wat de

praktische organisatie betreft, aan mijn medewerkers in het Vertalershuis, respectievelijk Caroline Meijer, Barbara den Ouden, Cisca Corduwener en nu alweer jaren Machteld de Vries. Het is te danken aan de trouwe sponsors, de Auteursbond, het Expertisecentrum Literair Vertalen, het Lira Fonds, het Nederlands Letterenfonds en het Vlaams Fonds voor de Letteren. En – last but not least – is het te danken aan u allemaal, die elk jaar weer in zo groten getale komt opdraven, zowel uit binnen- als buitenland.

Eerder in mijn opening heb ik de sprekers genoemd die u vandaag zult horen. Maar wie ik nog niet heb genoemd, zijn de vertegenwoordigers van de Vereniging van Nieuwe Vertalers, alias Vertaalkriebels, die vandaag twee entr'actes zullen verzorgen en ook het ganzenbordspel na de lunchpauze. Ik ben er heel erg blij mee dat we de Vertaaldagen op die manier tijdens 'mijn' – dat 'mijn' staat hier uiteraard weer tussen aanhalingstekens – laatste editie jong leven kunnen inblazen. En dat die jonge vertalers – vooral afkomstig van de masters Literair Vertalen in Utrecht en Leuven en van de Vertalersvakschool – zo enthousiast aan de weg timmeren, zoals velen van mijn generatie dat eind jaren '70 hebben gedaan met de actie 'Geef ons Heden'.

En over mijn generatie gesproken, daaraan is op woensdag 6 september jongstleden een prominent lid ontvallen: Hans Driessen, eminent vertaler van Duitstalige literaire non-fictie en fictie en winnaar, in 2010, van de vertalersprijs van het Nederlands Letterenfonds. Wij gedenken hem met bewondering en respect.

Dames en heren, dit was dus mijn laatste opening van de Literaire Vertaaldagen, maar juich niet te vroeg want u zult me nog deze hele dag als ceremoniemeester op dit podium zien staan. Maar volgend jaar hoop ik mij zoals gezegd onder u als publiek te voegen, waarschijnlijk even overgevlogen van mijn Catalaanse residentie en dus niet in pak maar in hawaiïhemd en bermuda. Dames en heren, Wim Kan zaliger zei het al: Lago di Como, Vasco di Gama, oftewel er is een tijd van komen en van gaan. Het ga u allen goed.